

Az Akadémia Szülőföld-programjáról

Abban egyetértés van már tíz esztendeje, hogy a határon túli magyarság kultúrájának a támogatásához hozzátartozik a tudományos értelmiség finanszírozása is, ehhez azonban össze kell fogniuk az ottani szervezeteknek is – mondta Glatz Ferenc, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, akit a támogatások módjáról, az Akadémia terveiről és a közelmúltban tett erdélyi útjának tapasztalatairól kérdeztünk.

- Hogyan tudja támogatni az Akadémia a határon túli magyarokat?*
- Szerintem a magyar kultúra megtartását elsősorban a szülőföldön élő értelmiség színvonalának emelésével és magyarságának megtartásával segíthetjük. Ahol nincs értelmiség, ott nem marad magyarság. A kérdés az volt mindig és ma is az, hogy mit és hogyan szabad finanszírozni. Sokáig kritizáltak azért a tézisemért, hogy ne magyar származásuk miatt támogassunk embereket, hanem azért, mert a magyar nyelvi kultúra hordozói. Most már elfogadott, hogy azért finanszírozzuk a magyar adófizetők pénzéből az erdélyi, a felvidéki, a délvidéki, az ausztriai és az ukrán környezetben élő magyar kultúrát, mert azt szeretnénk, hogy az ottani magyar nyelvezet modernizáltabb, az értelmiség pedig európai színvonalú legyen.*
- Ez alatt pontosan mit kell érteni?*
- Amennyiben nem modernizálódik az általános és középiskolai tankönyvek és az alap-, a középfokú, a szak- és az egyetemi képzés nyelve, a diákság sem lesz szociálisan versenyképes munkaerő a következő húsz-harminc esztendőben. Ezért arra kell törekednünk, hogy – határon innen és túl – jó minőségű humán- és természettudományos tankönyvek és jól képzett tanárok legyenek, mert különben a gyerekek tíz-tizenöt év múlva egy magyar szubkultúra hordozói lesznek.*
- Eddig hogyan segített az anyaország a határon túliaknak?*
- Amikor 1990 tavaszán megnyitottuk előttük az iskoláink egy részét, az volt a tervünk, hogy minél több ottani magyart hozzunk ide*

*Szülőföld-
program*

- 1990: magyarok Magyarországra képzésre. Abban is segíteni akartunk nekik, hogy ha még nyugatabbra mennek, az ottani szintnek is megfelelő értelmiségivé váljanak. Már akkor tudtuk, hogy ez a politika konfliktust fog okozni, hiszen jelentős részüik nem tér vissza a hazájába.
- *Mit és hogyan finanszírozott a magyar állam?*
- A művelődési kormányzat az elmúlt kilenc esztendőben graduális ösztöndíjakat adott. Emellett jelenleg is mintegy 1200, felnőttképzésben részt vevő, a környező országokból érkezett hallgató tanul itt. Ezt mi kiegészítettük 1997-ben azzal, hogy megnyitottuk a Bolyai-ösztöndíj-rendszert a határon túliak részére, emellett egy úgynevezett Domus-programot indítottunk ugyanabban az évben.
- Domus-program, ösztöndíj-rendszer, 1997
- *Ez utóbbiról mondana valamit bővebben?*
- A Domus-program során senior és junior kutatók érkeznek a határon túlról. Évente mintegy 500-540 hónapnyi ösztöndíjat adunk azoknak a természet- és társadalomtudósoknak, akik azután egyetemi tanszékeinken dolgoznak, részt vesznek a szemináriumok tartásában és a kutatásokban.
- *Arról is hallhatunk, hogy a határon túliak közül sokan szívesen maradnak Magyarországon.*
- Magyarok maradjanak a szülőföldön
- Ez valóban így van. Az utóbbi években egyre több fiatal jött – különösen Erdélyből – Magyarországra azzal, hogy a jobb anyagi körülmények miatt tanulmányaik befejeztével nálunk maradnának. Ehhez a közismerten rossz otthoni szociális körülmények is hozzájárulnak. Megérett tehát az idő a váltásra, ezért 1999-ben meghirdettük az Akadémián a Szülőföld-programot, amely szerint a magyar tudományosságot a határon túli országokban kell segíteni. Ezzel megegyezik a kormánynak az a szándéka, hogy elsősorban a szülőföldön támogassa a magyar köz-kultúrát, az oktatást és képzést. Meg kell jegyeznem, hogy már 1996-ban meghirdettük a „Tudománypolitika kultúrnemzeti alapon” című programot, amelynek az a lényege, hogy a magyar tudományosság nem azonos a magyar állam tudományosságával. Kiterjed a Kárpát-medencére, sőt individuálisan mindenkit érinthet, aki bárhol a világon magyarnak tartja magát, és anyanyelvén végez tudományos munkát. E programnak volt az első része a már említett Domus-program, folytatása pedig a Szülőföld-program.
- *Ez utóbbinak mi a lényege?*
- MTA kultúrnemzeti alapon
- Az, hogy az Akadémia a maga köztisztületi tagságát kiterjeszti a határokon túlra. Jelentkezhet a kultúrnemzet minden olyan tagja, aki megfelelő tudományos képesítéssel rendelkezik a világ bármely részén, természetesen elsősorban a Kárpát-medencében. A nemrégiben kiküldött mintegy 700 meghívásunkra eddig 340 pozitív visszajelzés érkezett.

AZ MTA SZÜLŐFÖLD-PROGRAM PÁLYÁZATI NYERTESEI*, 2001–2002		
Ország	2001	2002
Horvátország	4	–
Magyarország	–	2
Románia	81	83
Szerbia-Montenegró	32	12
Szlovákia	20	12
Szlovénia	1	–
Ukrajna	7	16
Összesen	145	125

* A pályázatok típusai: csoportos, egyéni, fiatal, műhely, kutatóállomás, szakkönyv, konferencia
 Forrás: *Határon túli magyar tudományos kutatásért szakkuratórium. Bp. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2003.*

– *Néhány napja vett részt az Erdélyi Múzeum Egyesület évi közgyűlésén. Milyen tapasztalatokkal érkezett haza?*

– Az egyesület újjáalakulásának 10. évfordulóját ünnepelte ez a több mint másfél évszázados intézmény. Itt jelentettem be, előzetesen egyeztetve a Külügyminisztérium, a Határon Túli Magyarok Hivatala államtitkárával, valamint a magánegyetem kijelölt magyarországi felelősével, hogy megpróbálunk egyetértést teremteni a különböző erdélyi magyar szervezetek között.

– *Melyekre gondol?*

– A különböző magyar tudományos és értelmiségi szervezetekre. Például az Erdélyi Múzeum Egyesület mellett van egy nagyon jól működő műszaki tudományos társaság, amely remekül szervezi a műszaki értelmiséget, a közgazdászokat pedig a Közgazdászok Társasága.

– *Lehet-e jövője az erdélyi magyar oktatásnak?*

– Van két jól működő állami egyetem Kolozsvárott és Marosvásárhelyen. A Babeş-Bolyain dolgozik kétszázhatvan olyan szintű magyar oktató, akikre építhető egy felsőfokú oktatási rendszer a következő évtizedekben. Ugyanott tanul ötezer olyan hallgató, akire az erdélyi magyar nyelvű felsőoktatás épülhet. Most kell megtalálni azokat az eszközöket, amelyekkel segíthetjük azt, hogy a határokon túl ugyanakkora legyen az egy főre eső képzett értelmiségiek aránya, mint itthon, az anyaországban.

– *Melyek az Akadémia finanszírozási elképzelései?*

– Az Illyés-alapítvány elsősorban a közoktatást, illetve a közművelődést, az Apáczai Csere János Alapítvány a szak- és a felsőoktatást, az

Tudományos, kulturális szervezkedés otthon

Bázis: a működő intézmények

Budapest ne beszéljen bele! Akadémia pedig a tudományos kutatást segítené. E célra létrehoznánk egy 200 millió forintos alapot, amelyet a határon túl élők pályázhatnak meg. Fontosnak tartom, hogy Budapestről ne szóljunk bele a helyi pénz-osztó mechanizmusokba. Célunk, hogy a határon túli tudományos és felsőoktatási támogatási gúlat minél előbb fordítsuk meg: azaz a legtöbb pénzt a szülőföldjükön maradóknak és az ott dolgozóknak adjuk.

– *Vannak-e már konkrét terveik a megvalósításról?*

– Elégedett lennék, ha három év alatt ki lehetne dolgozni a Szülőföld-program támogatási rendszerét. Ezért meghívtam a határon túli tudományos élet különböző szervezeteit. November 3-án, amikor a Magyar Tudományos Akadémia fennállásának 175. évfordulóját ünnepeljük, kétnapos konferenciát tartunk számukra. Erre az alkalomra közösen fogják kimunkálni a finanszírozás és a támogatás alapelveit az oktatási, a külügyi tárca, a Határon Túli Magyarok Hivatala és az Akadémia vezetői.

*Megjelent: „Értelmiség és magyarság.”
Magyar Nemzet, 2000. június 9.*